

212/1 MATTISELVA (GAVVAVZEJOHKA)

FYLKE: Finnmark

Kommune: Alta

Nedbørfelt: 325 km²

Toppunkt: 845 m o.h.

Utløpspunkt: 0 m o.h.

Marin grense: ca 75 m o.h.

Kraftpotensial: 283 GWh

SP-kategori: III

Økonomiklasse: 4/6

Naturgeogr. region: 44b, 48a

Mattiselva (Gavvavzejohka) renner ut innerst i Kåfjorden ca 10 km sørvest for Alta.

Klimaet i de nordlige deler er suboseanisk til svakt kontinentalt og varierer fra humide til svakt humide forhold. I sør er klimaet kjølig oseanisk til svakt kontinentalt med svakt humide forhold. Nedbøren er liten, 400-500 mm pr år.

Mattisfossen, en 40 m høy langstrakt foss ligger ca 500 m ovenfor utløpet. Mattisdalen (Gavvazi) er ovenfor fossen en bred, skogkledd U-dal. I bunnen av denne renner Mattiselva fra samløpet mellom Krokjelva og Joalusjohka. Dalen ender i to korte V-daler, der Krokjelva og Joalusjohka kommer ned fra fjellviddene i sør. Dalsidene øst for hovedelva er høye og bratte. De stiger til over 300 m o.h., og har ur langs lifoten. Vestsiden har noe mer variert og avrundet topografi. De største arealene i nedbørfeltet ligger sør og vest for hoveddalen. Viktige sideelver kommer stort sett fra vest og sør. De sørvestlige delene av nedbørfeltet er fjellområder med småkupert og variert topografi. I de nordvestre delene, omkring Oaggujohka (Fiskerelva) er relieffet mer utpreget. Her ligger de høyeste toppene med Oagguvarri som høyeste punkt. Sørøver fra disse områdene får terrenget slakere former, og sør og øst for hovedvannstrengen har terrenget viddepreg. I selve Mattisdalen er det få vann, men Mattisvatnet (Gavvajavri), som ligger like ovenfor Mattisfossen, er et av de største i hele vassdraget. I fjellområdene rundt hovedelva er det et utall vann og tjern. De fleste ligger over tregrensen. De største vannene er Oaggujavri (Fiskervatn), Skoaddujavri (Stuevatn) og Loaccjavri.

Berggrunnen domineres av sandstein/kvartsskifer med noen leirskiferlag i nord. I sør dominerer arkose (Altaskifer).

De lavereliggende delene av elvedalen, opp til ca 350 m o.h., er skogkledd. Skogene domineres av blåbærbjørkeskog, men furu er også vidt utbredt, som oftest bjørkeskog. Vierkjerr preger kantsonene langs vann og vassdrag i store deler av nedbørfeltet. Stedvis forekommer uvanlig storvokst og godt utviklet gråorskog med hegginnslag. Skogen i de avsidesliggende sidedalene og den indre furuskogbestanden i Mattisdalen har urskogpreg. Furu med uvanlig store dimensjoner finnes stedvis langs hovedelva. I fjellområdene rundt vann og bekker er subalpin vegetasjon dominerende med rikelige forekomster av dvergbjørk, lyng og vier. De høyereliggende områdene har mellomalpin vegetasjon, dvs usammenhengende vegetasjonsdekke med mye blokk og ur. Det er registrert flere rike fjellplantelokaliteter i området. Det finnes større myrområder ved sørenden av Mattisvatnet. Områdene i sørøst, f.eks omkring Cikkanvarri, har store arealer med myr. I vest er det lite myr.

Nedre deler av vassdraget har en del inngrep/påvirkning. Det er foretatt oppdyrking bl.a. av elveskog, grøfting av myr og skogsdrift med granplantefelt. Mattiselva er ei flomelv, og nedre del av elva er forbygd. Fallet i Mattisfossen er nyttet til kraftproduksjon. Det er bygd laksetrapp i fossen og strykstrekningene nedenfor. I forbindelse med reindrift er landskap og vegetasjon preget av beite. Det er satt opp reingjerder. I vassdraget er det videre veier, kraftlinjer og noen hytter. De indre delene av nedbørfeltet har nesten uberørt natur, unntatt en stor kraftlinje og løypenett for motorferdsel i utmark.

Naturfaglige verdier

Vassdraget er et innlandsvassdrag, typisk for regionen. Det har store naturfaglige verdier. De nedre deler er påvirket av tekniske inngrep og trolig kan andre vassdrag i regionen ivareta referanseaspektet bedre. Mattiselva grenser både i øst og vest til vernede vassdrag som naturfaglig i stor grad kan dekke vassdragets naturtyper.

Geofag

Området rundt Mattisvatn består av breelvavsetninger avsatt opp mot iskanten under en stopp i tilbaketrekningen av innlandsisen. Lenger opp i dalen er det også andre breelvavsetninger. Disse er mer spredt pga. av at Mattisdalen har skjært seg ned i avsetningene. Området fra Fiskarelva i sørvest til Mattisvatnet i nordøst består nesten utelukkende av elveavsetninger. Rundt Stuevatn-Fiskaråsen er det flere tydelige avsmeltningsformer. Dreneringsspor i fast fjell og i løsmasser er utbredt, i tillegg til hauger og ryggformede breelvavsetninger. Fjellene har morenemateriale av vekslende mektighet. På nordsiden av Fiskarvatn er det en sone med godt utviklede morenerygger.

*Stor verneverdi ****

Botanikk

Vassdraget inneholder et stort mangfold av vegetasjonstyper. Deler av furuskogen har urskogpreg, og det finnes flere rike plantelokaliteter i området, bl.a. i sørenden av Mattisvatnet.

*Stor verneverdi ****

Landfauna

Det er registrert 109 fuglearter i vassdraget, hvorav 97 forventes å hekke. Nedbørfeltet har mange rike fuglebiotoper, spesielt knyttet til skogen i lavereliggende deler og de subalpine sørlige arealene. Artsmangfoldet er meget stort, og mange truede arter inngår i hekkefaunaen. Av rike enkeltlokaliteter må våtmarksområdet ved sørenden av Mattisvatnet og det alpine våtmarkskomplekset omkring Helleelva (Ravdujohka) trekkes fram. Lokaliteten ved Mattisvatnet er foreslått fredet. Vassdraget er egnet for klippehekkende rovfugl, og de fleste dagrovfuglartene i landsdelen hekker innenfor nedbørfeltet.

Biotopvariasjonen er stor. Dalen er viltøkologisk blant de rike dalførene i Troms og Finnmark. De fleste viltarter for regionen finnes, til dels i store bestander. I tillegg forekommer en del sjeldne arter. Mattisdalen har gode elgbiotoper og en forholdsvis stor elgstamme. Elgen har for det meste tilhold ovenfor Omdal og det går trekkveier i området. Bjørn og jerv er observert i vassdraget den senere tid. Av andre pattedyr finnes ekorn, hare, rev og smånagere.

*Meget stor verneverdi *****

Vannfauna

Den lakseførende delen av elva fører laks, sjørøye og sjørøret. Elveavsnittet som går i selve Mattisdalen er svært variert med fosser, kulper og stille elveloner. Før laksetrappa ble tatt i bruk våren 1982, var den lakseførende strekningen ca 1 km. Etter at trappa ble tatt i bruk, er den potensielle lakseførende strekning utvidet til 13 km. I vassdraget finnes for øvrig innlandsørret, innlandsrøye og lake. Flere vann er viktige oppvekstområder både for røye og ørret. Mattisvatn har en overtallig bestand av røye. Viktige gyteområder for ørret er strykene ovenfor og nedenfor Mattisvatnet.

*Meget stor verneverdi *****

Kulturminneverdier

I øvre deler av vassdraget er det spor etter steinalderjegere. Boplassene er interessante i sammenheng med de unike helleristningsfeltene og boplassene fra steinalderen ved Altafjorden, særlig Jiebmaluokta (Hjemmeluft). Folk fra kysten kan sesongmessig ha trukket til fjells. Nederst i Mattisdalen er det

funnet mulige forhistoriske tufter. Fram til begynnelsen av 1700-tallet var samer enerådende i området. Skriftlige kilder fra 1500-tallet forteller om veidesamer innerst i Altafjorden. Fangstgraver og skyteskjul i fjellområdet og et helleristningsfelt ved Mattisvatnet er sannsynlige minner etter veidesamene. Reindriften som har vært drevet sammenhengende fra 1500-tallet til i dag, har etterlatt seg en rekke boplass-spor etter reinvoktertelt og rasteplasser, særlig langs vannene. Det er konsentrasjoner av ildsteder bl.a. ved samleplassen ved Rissletvatn. Ifølge tradisjon er Didnuidrassa (Flintfjellet) et hellig fjell med offerplass. H+ldi nord for området er et annet hellig fjell.

Fra 1700-tallet bosatte kvener seg i området og i 1830-40- årene kom hovedtyngden av kveneinnvandring og døleinnvandring til Alta. Mattisdalen har navn etter østerdølen Ernst Mathisen som kom i 1828. Langs elva er det spor etter gamle setervoller og utslåtter. Bøndene hadde fiske- og jaktgammer i fjellet. Ved Storholmen står det et seterhus. Rester etter en svensk bureisingsplass og mange boplasstufter på neset ved utløpet har tilknytning til Kåfjord kobberverk. Det var i drift 1826-78 og stedet var en periode Finnmarks største. Gruvene ble drevet fram til 1909. Gårdsbebyggelsen i dalen er fra etterkrigstiden pga. ødeleggelsene under 2. verdenskrig.

Området har varierte kulturminner som dekker et langt tidsrom og er knyttet til samiske, kvenske og norske kulturgrupper. Steinalderfunn i kystnære høyfjell er relativt sjeldne i Finnmark, de har dessuten spesiell verdi i sammenheng med helleristningsfeltene ved Altafjorden. Området har et stort kunnskapspotensial når det gjelder ulike samiske tilpasninger. Her er kulturhistoriske verdier i lokal og regional sammenheng.

*Meget stor verneverdi *****

Friluftstinteresser

Landskapet er variert med villmarkspreget, urskog og sjeldne dyr og planter og har stor opplevelsesverdi. Vassdraget er lett tilgjengelig, spesielt fra Alta som har fylkets største befolkning. Området brukes til turer av kortere og lengre varighet, og er særlig godt egnet for fotturer og skiturer kombinert med jakt, fiske eller bærplukking.

*Meget stor verdi *****

Landbruksinteresser

Jord og skogbruk

Mattisdalen har stor betydning for jordbruket i kommunen. Alta er den viktigste jordbrukskommunen i Finnmark. Det er fem store melkeproduksjonsbruk med ca 90 melkekyr og 100 ungdyr. I tillegg drives det noe grønnsakproduksjon. Jordbruksarealet som er i drift er ca 1 km², det meste fulldyrket. Betydelige areal er dyrkbare. Totalt skogareal er 40,5 km², derav er 0,5 km² barskog og 3,5 km² løvskog. Dagens drift er hovedsakelig hogging av ved til privat bruk og noe for salg.

*Meget stor verdi *****

Reindrift

Nedbørfeltet ligger i reinbeitedistriktene Lakkonj!rga og Orda. Her var det til sammen 43 driftsenheter med i alt 19039 rein pr. 01.04.1989. I tillegg har området betydning for seks andre distrikter i Vest-Finnmark med til sammen ca 60 driftsenheter og ca 19000 rein. Nedbørfeltet som nyttes fra 1. mai og ut oktober, har gode beiteforhold, er kalvingsområde og et meget sentralt flytteområde for midtre sone i Vest-Finnmark reinbeiteområde.

*Meget stor verdi *****

Kraftressurser

En full utbygging av kraftressursene i Mattiselva vil kunne skje ved å bygge 4 nye kraftverk. Holmevatn (pumpe)kraftverk kan utnytte fallet mellom Holmevatn i Botnelva til Kåfjord og Rissletvatn. Stuevatn (pumpe)kraftverk kan utnytte fallet mellom Stuevatn og Fiskarvatn.

Hovedkraftverket i prosjektet, Mattisdal kraftverk, utnytter fallet mellom Fiskarvatn og Mattisvatn. En teknisk løsning som gir en viss vannføring mellom kote 120 og Mattisvatn kan sikre den lakseførende strekningen av Mattiselva. Kåfjord kraftverk kan utnytte fallet mellom Mattisvatn og sjøen, det samme som det eksisterende kraftverk, og er planlagt bygget ved siden av dette. Som reguleringsmagasin for kraftverkene er planlagt Holmevatn 26 m, Stuevatn 15 m og Fiskarvatn 14 m, alle oppdemningsmagasiner. Magasinstørrelse og spørsmål om pumpemulighet må vurderes mot prosjektets vinterkraftandel. Kraftproduksjonen kan etter dette bli 283 GWh midlere årsproduksjon. Prosjektet er plassert i kategori III (14) i Samlet plan.

En separat utvidelse av Kåfjord kraftverk vil kunne gi 25 GWh ny kraft og er plassert i kategori I (3) i Samlet plan.